

گفتارهای

مَنْصُورِ هَاشِمِي خَرَّاسَانِي

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ نکاح، حجاب و روابط جنسی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هشت گفتار از آن جناب درباره‌ی مشروعیت متعه و احکام آن

۱. أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ عُبَيْدِ الْحُجْنِدِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ الْمَنْصُورَ عَنِ مُتْعَةِ النِّسَاءِ فَقَالَ: أَقُولُ فِيهَا كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ -يَعْنِي أَنَّهَا حَلَالٌ، قُلْتُ: إِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّهَا مَنْسُوخَةٌ! قَالَ: إِنَّهَا مِنَ الْقُرْآنِ، وَالْقُرْآنُ لَا يُنْسَخُ بِالسُّنَّةِ، أَمَا قَرَأْتَ قَوْلَهُ تَعَالَى: ﴿فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾؟! **ترجمه‌ی گفتار:**

هاشم بن عبید خجندی ما را خبر داد، گفت: از منصور درباره‌ی متعه‌ی زنان پرسیدم، پس فرمود: درباره‌ی آن مانند چیزی را می‌گویم که ابن عباس گفت -یعنی حلال است، گفتیم: آن‌ها می‌پندارند که آن نسخ شده است! فرمود: آن از قرآن است و قرآن با سنت نسخ نمی‌شود. آیا سخن خداوند بلندمرتبه را نخوانده‌ای که می‌فرماید: «پس زنانی که متعه می‌کنید، مهرهاشان را به عنوان یک فریضه به آنان بپردازید»؟! **ترجمه‌ی گفتار:**

۲. أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْهَرَوِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمَنْصُورَ يَقُولُ: وَيْلٌ لِلَّذِينَ يَقُولُونَ إِنَّمَا الْمُتْعَةُ مِثْلُ الزَّانَا، وَأَحَلَّ اللَّهُ الْمُتْعَةَ وَحَرَّمَ الزَّانَا، أَيْرِيدُونَ أَنْ يَقُولُوا ﴿كَمَا يَقُولُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾؟! قُلْتُ: أَيْنَ أَحَلَّ اللَّهُ الْمُتْعَةَ؟ قَالَ: أَحَلَّهَا فِي كِتَابِهِ، إِذْ أَحَلَّ الْإِسْتِمْتَاعَ بِالنِّسَاءِ عَلَى أَجْرِ مَفْرُوضٍ، فَقَالَ: ﴿فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾، قُلْتُ: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا أَرَادَ بِهِ التَّكَاحُ، قَالَ: وَهَلِ الْمُتْعَةُ إِلَّا نِكَاحٌ؟! وَقَدْ أَحَلَّ اللَّهُ التَّكَاحَ كُلَّهُ وَلَمْ يَسْتَثْنِ مِنْهُ مَا كَانَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى، قُلْتُ: فَمَا الزَّانَا؟ قَالَ: جَمَاعٌ بَعِيرٌ عَقْدٌ وَلَا عِدَّةَ.

۱. النساء/ ۲۴

۲. البقرة/ ۲۷۵

ترجمه‌ی گفتار:

محمد بن عبد الرحمن هروی ما را خبر داد، گفت: شنیدم منصور می‌فرماید: وای بر کسانی که می‌گویند متعه مانند زناست، در حالی که خداوند متعه را حلال و زنا را حرام کرده است، آیا می‌خواهند که برخیزند «مانند برخاستن کسی که شیطان او را با لمس دیوانه کرده است»؟ گفتم: خداوند کجا متعه را حلال کرده است؟ فرمود: در کتابش آن را حلال کرده، جایی که استمتاع از زنان در ازای اجری واجب را حلال نموده و فرموده است: «هر کس از زنان را که استمتاع می‌کنید، اجرش را به عنوان کاری واجب بپردازید»، گفتم: آن‌ها می‌گویند که مرادش از آن نکاح بوده است، فرمود: مگر متعه چیزی جز نکاح است؟! در حالی که خداوند هر نکاحی را حلال کرده و نکاحی که تا زمانی معین ادامه داشته باشد را از آن استثنا نکرده است، گفتم: پس زنا چیست؟ فرمود: جماعی بدون عقد و عده.

۳. أَخْبَرَنَا عَبْدُ الشَّكُورِ بْنُ زُلَيْمٍ الْوُرْدِيُّ، قَالَ: قُلْتُ لِلْمَنْصُورِ: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّ عُمَرَ حَرَّمَ الْمُتْعَةَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهَا حَلَالٌ عِنْدَ اللَّهِ! قَالَ: مَا أَسْوَأَ ظَنَّهُمْ بِرَجُلٍ مِنَ الصَّحَابَةِ! إِنَّمَا نَهَى عَنْهَا نَهْيَ سِيَاسَةٍ لَا نَهْيَ تَشْرِيعٍ! إِنَّهُ لَمَّا بَلَغَهُ أَنَّ أَهْلَ الْعِرَاقِ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ حَرَّمَ الْمُتْعَةَ، أَرْسَلَ رَجُلًا وَقَالَ: أَخْبِرْهُمْ أَنِّي لَمْ أُحَرِّمَهَا، وَلَيْسَ لِعُمَرَ أَنْ يُحَرِّمَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ، وَلَكِنَّ عُمَرَ قَدْ نَهَى عَنْهَا.

ترجمه‌ی گفتار:

عبد الشکور بن زلمی وردکی ما را خبر داد، گفت: به منصور گفتم: آنان می‌گویند که عمر متعه را حرام کرد، در حالی که می‌دانست آن نزد خداوند حلال است! فرمود: چه گمان بدی است که به مردی از صحابه می‌برند! هرآینه او از آن نهی سیاست کرد، نه نهی تشریح! او هنگامی که دانست اهل عراق می‌پندارند که او متعه را حرام کرده است مردی را فرستاد و گفت: به آنان بگو که من آن را حرام نکرده‌ام و عمر را نمی‌رسد که حلال خدا را حرام کند، بلکه عمر از آن نهی کرده است.

شرح گفتار:

جواز متعه، قول اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و قول بسیاری از صحابه مانند عبد الله بن عباس^۱، عبد الله بن مسعود^۲، عمران بن حصین^۳، جابر بن عبد الله^۴، ابو سعید خدری^۵ و سلمة بن الأكوع^۶، بلکه همه‌ی صحابه‌ی کرام تا پیش از اواخر خلافت عمر بن خطاب بوده و به بسیاری از بزرگان تابعان مانند طاووس، عطاء، سعید بن جبیر و سایر فقیهان مکه نسبت داده شده است.^۷

۱. مصنف عبد الرزاق، ج ۷، ص ۴۹۷؛ مسند أحمد، ج ۱، ص ۵۲ و ۳۲۷؛ صحیح البخاری، ج ۶، ص ۱۲۹؛ صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۳۱
۲. صحیح البخاری، ج ۳، ص ۸۴؛ صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۳۰
۳. مسند أحمد، ج ۴، ص ۴۲۹؛ مسند الدارمی، ج ۲، ص ۳۵؛ صحیح البخاری، ج ۲، ص ۱۵۳ و ۱۵۸؛ صحیح مسلم، ج ۴، ص ۴۸
۴. مسند أحمد، ج ۱، ص ۵۲ و ۳، ص ۳۸۰؛ صحیح البخاری، ج ۶، ص ۱۲۹؛ صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۳۰
۵. مسند أحمد، ج ۳، ص ۲۲
۶. صحیح البخاری، ج ۶، ص ۱۲۹؛ صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۳۰
۷. نگاه کنید به: المحلی بالآثار لابن حزم، ج ۹، ص ۵۲۰.

آری، عمر بن خطاب در اواخر خلافت خود از آن نهی کرد، ولی این - بنا بر نظر علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی - صرفاً حکمی حکومتی برای جلوگیری از برخی مفسد ظاهری در زمان او بود و جنبه‌ی تشریحی نداشت، هر چند بیشتر مسلمانان پس از او به سبب تعصب نسبت به دیدگاه‌هایش با آن مانند حکمی شرعی برخورد کردند و تا امروز به آن ملتزم ماندند.

۴. أَخْبَرَنَا حَمْرَةُ بِنْتُ جَعْفَرِ الْقَمِيِّ، قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى الْمَنْصُورِ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، إِنِّي رَجُلٌ أَعَزَبُ، وَقَدْ أَصْبَحَ التَّكَاحُ فِي بَلَدِي كَحَرْطِ الْقَتَادِ، وَفِيهِ نِسَاءٌ يُتَمَتَّعُ مِنْهُنَّ، فَهَلْ تَأْذُنُ لِي فِي الْمُتَمَتُّعِ؟ فَكَتَبْتُ إِلَيْ فِي الْجَوَابِ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، ﴿ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۱، فَكَتَبْتُ إِلَيْهِ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، قَدْ وَصَفْتُ لَكَ الْحَالِ، فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تُجِيبَنِي بِجَوَابٍ مُفْصَلٍ فَعَلْتُ مُتَمَتِّعًا، فَكَتَبْتُ: إِنَّ الْمُتَمَتُّعَةَ الْيَوْمَ لَيْسَتْ كَمَا كَانَتْ قَبْلَ الْيَوْمِ، إِنَّهُنَّ كُنَّ يَوْمَئِذٍ يُؤْمَنَنَّ وَالْيَوْمَ لَا يُؤْمَنَنَّ، فَاسْأَلُوا عَنْهُنَّ، وَإِيَّاكُمْ وَاللَّوَاتِي قَدْ اتَّخَذْنَهَا عَمَلًا، فَإِنَّهُنَّ بَعَايَا أَوْ أَخَوَاتُهُنَّ، وَإِنْ تَصْبِرُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ، ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾^۲.

ترجمه‌ی گفتار:

حمزه بن جعفر قمی ما را خبر داد، گفت: برای منصور نوشتم: فدایت شوم، من مردی مجرد هستم و نکاح در سرزمین من مانند کندن خار درخت قتاد شده است و در آن زنانی هستند که متعه می‌شوند، پس آیا به من اذن می‌دهی که متعه کنم؟ پس در پاسخ من نوشت: بسم الله الرحمن الرحيم، «آن برای کسی از شماست که از گناه بترسد و اگر صبر کنید برایتان بهتر است و خداوند آمرزنده‌ای مهربان است». پس برای او نوشتم: فدایت شوم، من وضع را برایت توصیف کردم، پس اگر صلاح می‌بینی که پاسخی مفصل به من بدهی، این لطف را بکن، پس نوشت: متعه امروز مانند گذشته نیست. زنان در گذشته قابل اعتماد بودند، ولی امروز قابل اعتماد نیستند، پس درباره‌ی آنان سؤال کنید و از زنانی که متعه را شغل خود قرار داده‌اند بپرهیزید؛ چراکه آنان فاحشه‌ها یا دوستان آنان هستند و اگر صبر کنید برای شما بهتر است «و خداوند صابران را دوست می‌دارد».

۵. أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْخِثْلَانِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمَنْصُورَ يَقُولُ: مَنْ اسْتَمْتَى بِيَدِهِ أَوْ تَمَتَّعَ وَآلُهُ زَوْجَةٌ يَغْدُو عَلَيْهَا وَيُرْوَحُ فَقَدْ أَسْرَفَ.

ترجمه‌ی گفتار:

یونس بن عبد الله ختلانی ما را خبر داد، گفت: شنیدم منصور می‌فرماید: هر کس با دست خود استمناء کند یا به متعه روی آورد، در حالی که زنی دارد که صبح و شب به او دسترسی دارد، هراینه اسراف کرده است.

۱. النساء / ۲۵

۲. آل عمران / ۱۴۶

۶. أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ الْقَاسِمِ الطَّهْرَانِيُّ، قَالَ: سَأَلْتُ الْمَنْصُورَ عَنِ الْمُتَعَةِ، أَهِيَ مِنَ الْأَرْبَعِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: إِنَّهُمْ يَقُولُونَ لَيْسَتْ مِنَ الْأَرْبَعِ، وَلَا مِنَ السَّبْعِينَ! قَالَ: مَنْ لَا يُغْنِيهِ الْأَرْبَعُ فَلَا يُغْنِيهِ السَّبْعُونَ!

ترجمه‌ی گفتار:

حسن بن قاسم طهرانی ما را خبر داد، گفت: از منصور درباره‌ی متعه پرسیدم که آیا از چهار تا است؟ فرمود: آری، گفتم: این‌ها می‌گویند که از چهار تا نیست، بلکه از هفتاد تا هم! فرمود: کسی که چهار تا او را بی‌نیاز نمی‌کند، هفتاد تا هم او را بی‌نیاز نمی‌کند!

۷. أَخْبَرَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّبْرَوَارِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمَنْصُورَ يَقُولُ: فِي الْمُتَعَةِ طَلَاقٌ مَا لَمْ يَنْقِضِ الْأَجَلَ، فَإِذَا انْقَضَى الْأَجَلُ فَفُرْقَةٌ بَعِيرٍ طَلَاقٍ.

ترجمه‌ی گفتار:

صالح بن محمد سبزواری ما را خبر داد، گفت: شنیدم منصور می‌فرماید: در متعه، تا هنگامی که مدت آن سپری نشده است، طلاق وجود دارد، پس چون مدت آن سپری شد، جدایی بدون طلاق است.

شرح گفتار:

زوجین در نکاح موقت با سرآمدن مدت آن از یکدیگر جدا می‌شوند؛ چراکه مقتضای موقت بودن آن همین است، ولی آیا طلاق در آن واقع می‌شود؟ پس از سرآمدن مدت آن نه؛ چراکه طلاق به معنای آزاد ساختن زوجه از قید زوجیت است و پس از سرآمدن مدت آن زوجیتی باقی نمانده است تا آزاد ساختن زوجه از قید آن ممکن باشد، ولی پیش از سرآمدن مدت آن آری؛ چراکه آزاد ساختن زوجه از قید زوجیت، در این حالت ممکن است؛ به این صورت که زوج مدت باقی مانده را به زوجه ببخشد و او را با لفظی صریح از قید زوجیت آزاد کند. بنابراین، طلاق در نکاح موقت پیش از انقضاء مدتش واقع می‌شود؛ چراکه وقوع آن در این حالت ممکن و مشمول عموماً و اطلاقات قرآن و سنت درباره‌ی طلاق زوجه است؛ با توجه به اینکه زوجه در نکاح موقت از حیث زوجه بودن با زوجه در نکاح دائم فرقی ندارد و با این وصف، طلاق او هرگاه ممکن باشد، واقع می‌شود، بل می‌توان گفت که هر کس نکاح او صحیح است، طلاق او نیز صحیح است، مگر در مواردی که طلاق او تحصیل حاصل محسوب می‌شود؛ مانند ملاعنه میان زوجین و ارتداد یکی از آن دو که شرعاً برای جدایی آن دو از یکدیگر کافی است.

۸. أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الشَّيرَازِيُّ، قَالَ: سَأَلْتُ الْمَنْصُورَ عَنِ عِدَّةِ الْمُتَمَتِّعِ بِهَا، فَقَالَ: حَيْضَةٌ تَسْتَبْرَأُ بِهَا رَجْمَهَا، وَالْأَفْضَلُ أَنْ تَعْتَدَّ بِحَيْضَتَيْنِ، لِكَيْلَا تُشْبِهَ الزَّانِيَةَ.

ترجمه‌ی گفتار:

محمد بن ابراهیم شیرازی ما را خبر داد، گفت: از منصور درباره‌ی عده‌ی زنی پرسیدم که به نکاح متعه درآمده است، پس فرمود: یک حیض که با آن رحم خود را استبراء می‌کند و بهتر است که با دو حیض عده نگاه دارد تا به زن زناکار شبیه نشود.

شرح گفتار:

مشهور، عده‌ی جدایی در نکاح موقت با انقضاء مدت آن را عده‌ی کنیز دانسته‌اند که دو حیض است؛ چراکه جدایی در آن با انقضاء مدت، طلاق محسوب نمی‌شود تا زوجه را مشمول آیه کند، در حالی که او هر چند مشمول آیه نمی‌شود، کنیز هم نیست تا مشمول حکم کنیز شود و قیاس او با کنیز قیاس مع الفارق است. با این وصف، دلیلی بر اعتبار عده‌ای معین برای او وجود ندارد؛ چراکه خداوند تنها عده‌ی طلاق و عده‌ی وفات را معین کرده و عده‌ی جدایی با انقضاء مدت را معین نکرده و با این وصف، عده‌ی جدایی با انقضاء مدت از باب استبراء رحم است تا علم شرعی به عدم حمل حاصل شود و آن یک حیض و بنا بر احتیاط دو حیض است.

برای آگاهی بیشتر در این باره، به پرسش و پاسخ ۱۰۱ و تعلیقات آن مراجعه کنید.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصفین هاشمی خراسانی

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصفین هاشمی خراسانی، حضرت الله تعالی

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.